

Generální sekretariát synody

„Rozšiř prostor svého stanu“ (Iz 54,2)

Pracovní dokument pro kontinentální etapu

Vatikán 24. října 2022

Obsah

Úvod	3
1. Zkušenosti synodální cesty	6
1.1. „Plody, semena a plevel synodality“	6
1.2. Naše společná křestní důstojnost	8
2. Naslouchání Písmu	9
3. Směrem k misijní synodální církvi	10
3.1. Naslouchání, které přechází v přijetí	10
3.2. Sestry a bratři k misijnímu poslání	13
3.3. Společenství, spoluúčast a spoluzodpovědnost.....	17
3.4. Synodalita se formuje	21
3.5. Synodální život a liturgie	25
4. Další kroky	27
4.1. Cesta obrácení a reformy.....	28
4.2. Metodika pro kontinentální etapu	29

Úvod

1. Synoda pokračuje: rok po zahájení synodálního procesu to s nadšením můžeme potvrdit! Během této první části konzultační fáze se do průběhu synody zapojily v celém světě miliony lidí: někteří účastí v setkáních na místní úrovni, jiní spoluprací při animování a koordinaci aktivit na různých úrovních, a ještě další podporou skrze své modlitby: „*Vyjadřujeme také vděčnost kontemplativním mniškám, které doprovázely svůj lid modlitbou a nadále se modlí za plody synody o synodalitě*“ (BK Peru). Všichni tito lidé, kteří se zapojili, jsou skutečnými protagonisty synody!

2. Dali se do pohybu podníceni touhou najít odpověď na základní otázku, která vede celý proces: „Jak se toto ‚společné putování‘, které umožňuje, aby církve hlásala evangelium v souladu se svěřeným posláním, v ní uskutečňuje právě dnes, na jejich různých úrovních (od místní po všeobecnou)? K jakým krokům nás Duch Svatý vybízí, abychom byli stále více církví synodální?“ (Přípravný dokument, č. 2).

3. Cestou prožívali radost ze setkání jako bratři a sestry v Kristu, sdíleli navzájem to, co v nich při naslouchání Božímu slovu rezonovalo, a společně uvažovali o budoucnosti církve na základě podnětů Přípravného dokumentu (PD). To v nich živilo touhu po církvi, která bude stále více synodální: synodalita pro ně přestala být abstraktním pojmem a stala se konkrétní zkušeností, okusili její chuť a chtějí v ní tom pokračovat. „*Díky tomuto procesu jsme zjistili, že synodalita je způsob, jak být církví – vlastně je to ten jediný způsob, jak být církví. Duch Svatý nás žádá, abychom byli více synodální*“ (BK Anglie a Walesu).

4. Prožité zkušenosti se promítly do příspěvků, které různé komunity a skupiny zaslaly diecézím. Tyto příspěvky byly shrnuty do syntézy a byly předány biskupským konferencím (BK). Konference zase podle osnovy obsažené v PD vypracovaly zprávu, která byla zaslána Generálnímu sekretariátu synody biskupů.

5. Zapojení lidí celosvětově předčilo všechna očekávání. Sekretariát synody obdržel příspěvky od 112 ze 114 biskupských konferencí, ode všech 15 východních katolických církví a také reflexe od 17 z 23 dikasterií Římské kurie, od řeholních představených (Unie generálních představených/Mezinárodní unie generálních představených), institutů zasvěceného života a společností apoštolského života i sdružení a laických hnutí věřících. Kromě toho bylo doručeno více než tisíc příspěvků od jednotlivců a skupin a také postřehy shromážděné prostřednictvím sociálních sítí díky iniciativě „Digitální synoda“. Všechny doručené dokumenty byly zaslány skupině odborníků, ve které byli zastoupeni biskupové, kněží, zasvěcené osoby, laici, lidé ze všech kontinentů s velmi rozmanitými odbornostmi. Po přečtení textů se tito odborníci téměř dva týdny setkávali s autorskou skupinou, kterou tvořili generální zpravodaj synody, generální sekretář synody, podsekretáři a různí úředníci sekretariátu synody i členové koordinačního výboru. Nakonec se k této skupině připojili také členové generální rady. Společně pracovali v atmosféře modlitby a rozlišování, aby se podělili o plody svého čtení při přípravě pracovní verze tohoto Dokumentu pro kontinentální etapu (DKE).

6. Citáty, kterými je DKE proložen, se snaží přiblížit bohatství obdržených materiálů a nechat zaznít hlas Božího lidu ze všech částí světa. Nemají se vykládat jako podpora

postojů některé konkrétní oblasti zeměkoule ani jako pouhá ilustrace geografické rozmanitosti, i když na jistou vyváženost co do původu zdrojů se bral ohled. Tyto citáty byly vybrány spíše proto, že zvláště silným, krásným nebo přesným způsobem vyjadřují pocity, které mnoho jiných zpráv vyjadřuje obecněji. Je ovšem zřejmé, že žádný jednotlivý dokument by nedokázal shrnout hloubku víry, vitalitu naděje a energii lásky, kterými obdržené příspěvky překypují. Lze v nich vidět sílu a bohatství zkušeností, které jednotlivé církve získaly, když se vydaly na cestu a otevřely se rozmanitosti hlasů, jež se ujaly slova. Smyslem synodálního procesu je právě toto: umožnit setkání a dialog. Jeho konečným cílem není vytvářet dokumenty, ale otevírat obzory naděje k naplnění poslání církve.

7. Na této cestě, která ještě zdaleka není u konce, stojí i tento DKE a právě zde nachází svůj smysl. Dokument, s výhledem na kontinentální etapu synodálního procesu, soustřeďuje do několika témat naděje a obavy Božího lidu z celého světa. Poskytuje tak místním církvím příležitost naslouchat hlasům ostatních v očekávání kontinentálního shromáždění v roce 2023. Jejich úkolem bude vypracovat seznam priorit, na jejichž základě bude probíhat rozlišování při prvním zasedání XVI. řádného generálního shromáždění biskupské synody, které se uskuteční od 4. do 29. října 2023.

8. Vyjasnění úlohy DKE nám rovněž pomůže ukázat, čím není. Není to závěrečný dokument, protože proces ještě zdaleka není ukončen. Není to dokument církevního magisteria ani zpráva ze sociologického průzkumu, nenabízí formulaci operativních pokynů, cílů a úkolů ani úplné rozpracování teologické vize. Přesto teologický je, a sice v tom smyslu, že ho prostupuje teologické bohatství obsažené ve vyprávění o tom, jak Boží lid naslouchá hlasu Ducha Svatého, čímž se stává patrným jeho *sensus fidei*. Tento dokument je však teologický i v tom smyslu, že svým zaměřením slouží poslání církve: hlásat Krista, který zemřel a vstal z mrtvých pro spásu světa.

9. Aby se tedy při četbě předešlo nedorozuměním, je nezbytné mít na paměti zvláštní povahu DKE a také jeho strukturu. Dokument začíná kapitolou, která nabízí více než pouhý popis toho, „co se stalo“, a předkládá vyprávění o dosud prožité synodalitě s konzultacemi Božího lidu v místních církvích a rozlišováním pastýřů v biskupských konferencích: propisuje synodální zkušenost, představuje prožité obtíže i nejvýznamnější sesbírané plody, přičemž definuje základní kameny toho, co tvoří autentickou kolektivní zkušenost křesťanské víry. Nepodává definici synodality v užším slova smyslu - v tomto ohledu odkazuje spíše na PD nebo na materiály uvedené na webových stránkách synody (www.synod.va) – ale vyjadřuje sdílený smysl zkušenosti synodality, jak ji prožili ti, kdo se jí zúčastnili. Znovu se tak velmi jasně zobrazuje důstojnost všech pokřtěných, která je skutečným pilířem synodální církve a teologickým základem jednoty, schopné odolat tlaku směrem k homogenizaci. Můžeme tak nadále podporovat a dobře využívat rozmanitost charismat, která Duch Svatý s nepředvídatelnou hojností vylévá na věřící.

10. Druhá kapitola předkládá biblickou ikonu, obraz stanu, kterým začíná 54. kapitola Knihy Izaiáš. Tento obraz a vyprávění představují klíč k výkladu obsahu DKE ve světle

Božího slova a umístí ho do oblouku Božího zaslíbení, které se stává povoláním pro Boží lid a jeho církve: „Rozšiř prostor svého stanu!“

11. Tento stan je prostorem *společenství*, místem *spoluúčasti* a základem *poslání*. Třetí kapitola pak formuluje klíčová slova synodálního procesu a spojuje je s plody naslouchání Božímu lidu. Shrnuje je do pěti plodných a vzájemně se prolínajících napětí:

- 1) Naslouchání jako otevřenost k přijetí: vychází z touhy po radikální inkluzi – nikdo není vyloučen – kterou je třeba chápat v perspektivě společenství se sestrami a bratry a se společným Otcem všech. Naslouchání se zde jeví nikoli jako nástroj, ale vyplývá z přijetí základního postoje Boha, který naslouchá svému lidu, a je projevem následování Pána, kterého nám evangelia neustále představují v úkonu naslouchání lidem, kteří k němu přicházejí po cestách Sváté země. V tomto smyslu je naslouchání samo o sobě již posláním a hlásáním.
- 2) Nutkání, které nás vede ven a k misiím. Toto poslání je podle katolíků nutné uskutečňovat s bratry a sestrami jiných konfesí a v dialogu s věřícími jiných náboženství, a tak se lidské skutky zájmu o druhého promění v autenticky duchovní zkušenost zvěstující tvář Boha, který se zajímá až do té míry, že dal svůj vlastní život, abychom my ho měli v hojnosti.
- 3) Plnění poslání vyžaduje, abychom přijali styl založený na spoluúčasti, což odpovídá plnému přijetí spoluodpovědnosti všech pokřtěných za jediné poslání církve, jak to vyplývá ze společné křestní důstojnosti.
- 4) Vytváření konkrétních možností, jak dávat život společenství, spoluúčasti a poslání za pomoci struktur a institucí obývaných lidmi, kterým se dostává řádné formace a posily skrze živou spiritualitu.
- 5) Liturgie, a zvláště eucharistická liturgie jako zdroj a vrchol celého křesťanského života, která stmeluje společenství, činí ho hmatatelným, umožňuje mít na něm účast a živí poslání slovem a svátostmi.

12. Konečně čtvrtá kapitola pak nabízí pohled do budoucnosti, když se odvolává na dvě roviny, které jsou nezbytné pro další postup na této cestě: duchovní rovinu, která se nás snaží nasměrovat k horizontu misijního synodálního obrácení, a metodologickou rovinu, která vytyčuje naše další kroky pro kontinentální etapu.

13. DKE bude srozumitelný a užitečný pouze tehdy, budeme-li ho číst očima učedníka, který v něm rozpozná svědectví o cestě obrácení k synodální církvi. To znamená církvi, která se z naslouchání učí, jak obnovit své evangelizační poslání ve světle znamení doby, aby lidstvu nadále nabízela takový způsob života, kde se všichni mohou cítit protagonisty. Svítilnou pro naše kroky na této cestě je Boží slovo nabízející světlo, s jehož pomocí lze znovu číst, interpretovat a vyjadřovat prožitou zkušenost.

14. Společně se modlíme:

*Pane, shromáždil jsi všechny svůj lid na synodě.
Děkujeme ti za radost,
kterou zažili ti, kdo se rozhodli vydat na cestu,
aby během tohoto roku naslouchali Bohu i svým bratřím a sestrám
v postoji přijetí, pokory, pohostinnosti a sourozenectví.
Pomoz nám vstoupit na tyto stránky jako na „svatou půdu“.
Přijď, Duchu Svatý, a buď nám na společné cestě průvodcem!*

1. Zkušenosti synodální cesty

15. Zprávy zaslané církvemi celého světa vyjadřují radost, naději, utrpení i zranění Kristových učedníků. V jejich slovech rezonuje to, co leží na srdci celému lidstvu. Vyjadřují touhu po tom, aby církve kráčející s Kristem pod vedením Ducha naplnila své evangelizační poslání. „*Naše současná „synodální“ zkušenost probudila ve věřících laických myšlenku a touhu zapojit se do života církve, do jejího působení v dnešním světě a do její pastorační činnosti v terénu*“ (BK Kanady).

1.1. „Plody, semena a plevel synodality“

16. První část synodálního procesu přinesla bohaté ovoce, nová semena slibující nový růst a především prožitek radosti v náročných časech: „*Z plodů, semen a plevelů synodality se většinou vynořují hlasy, které projevují velkou lásku k církvi a sní o církvi věrohodných svědků, o církvi, která je přijímající, otevřená a vstřícná vůči Boží rodině*“ (BK Zimbabwe). Za mnohé další mluví Haiti: „*Navzdory neustálým případům únosů a násilí vyjadřují zprávy z diecézí radost těch, kteří se této první fáze synody mohli aktivně účastnit*“ (BK Haiti). Mnozí pak žádali, aby se tato radost šířila a sdílela s ostatními. Diecéze Ebebiyin (Rovníková Guinea) se k tomu připojuje: „*Tato synodální zkušenost patřila mezi nejvděčnější momenty, které mohli mnozí ve svém křesťanském životě zažít. Od první chvíle, kdy začala práce na synodě, až do okamžiku, v němž se nacházíme nyní, panuje mezi Božím lidem veliké nadšení.*“ Mezi plody synodální zkušenosti se v několika syntézách vyzdvihuje posílení pocitu sounáležitosti s církví a možnost uvědomit si v praktické rovině, že církve nejsou jen kněží a biskupové: „*Při sdílení se nad základní otázkou: „Jak se toto společné putování aktuálně realizuje ve vaší místní církvi?“ bylo zaznamenáno, že si lidé mohli uvědomit skutečnou povahu církve a v tomto světle byli schopni vidět situaci své místní církve*“ (BK Bangladéše).

17. Širokého uznání došla metoda duchovní konverzace, která mnohým umožnila poctivě nahlédnout realitu církevního života a pojmenovat její světla i stíny. Toto poctivé hodnocení pak přineslo okamžité misijní plody. „*Dochází k silné mobilizaci Božího lidu, objevuje se radost ze setkávání, společného putování a možnosti mluvit svobodně. Někteří křesťané, kteří se cítili zraněni a distancovali se od církve, se během této konzultační fáze*

vrátili“ (BK Středoafričké republiky). Mnozí zdůraznili, že to bylo poprvé, co se církev ptala na jejich názor, a že si v této cestě přejí pokračovat: „*Setkání v duchu synodální metody, při nichž mohou všichni členové shromáždění nebo společenství otevřeně a upřímně vyjádřit svůj názor, a rovněž i setkání s různými skupinami mimo církev, by měla pokračovat. Tento druh spolupráce by se měl stát jedním z ‚nepsaných zákonů‘ církevní kultury, aby se tak podpořilo sbližování mezi členy církve a skupinami ve společnosti, což lidi pomůže připravit k hlubšímu dialogu*“ (BK Lotyšska).

18. Nechyběly ovšem ani problémy, a zprávy je nezakrývají. Některé z nich souvisejí se souběhem konzultační fáze a pandemie, jiné pramení z obtíží v pochopení významu synodality, z potřeby většího úsilí o překlad a inkulturaci materiálů, z neúspěchu při organizaci synodálních setkání v některých místních podmínkách nebo z odporu vůči základnímu návrhu. Nechybí ani nanejvýš jasné projevy odmítnutí: „*Synodě nedůvěřuji. Myslím, že byla svolána, aby přinesla další změnu Kristova učení a dál zraňovala jeho církev*“ (individuální postřeh z Velké Británie). Poměrně často se objevují obavy, že důraz na synodalitu by mohl církev tlačit k přijetí mechanismů a postupů, které jsou závislé na většinovém principu demokratického typu. Mezi obtížemi je třeba zmínit skepsi ohledně skutečné účinnosti nebo záměru synodálního procesu: „*Někteří vyjadřovali pochybnosti o výsledku synodálního procesu, protože církev vnímají jako rigidní instituci neochotnou se měnit a modernizovat, anebo kvůli podezření, že výsledek synody je předem stanoven*“ (BK Kanady).

19. Četné zprávy se zmiňují o obavách a odporu ze strany duchovních, ale také o pasivitě laiků, jejich strachu svobodně se vyjádřit a o snaze pochopit a formulovat úlohu kněží a biskupů v rámci synodální dynamiky: „*V tomto procesu se vyskytl rovněž odpor, nedostačující zapojení i celá společenství, která se nepřipojila. Částečně to mohla způsobit novost této výzvy, protože mnohá společenství nejsou na tento způsob života církve zvyklá. A bylo to způsobeno i tím, že někteří představení a pastýři se neujali animátorské a vůdčí úlohy, která jim přísluší. Některé diecézní zprávy si také stěžují na nedostatečné nebo slabé zapojení kněží*“ (BK Chile). V mnoha případech synodální proces a materiály odhalují, jak rozšířené je vnímání oddělení mezi kněžími a ostatním Božím lidem: „*Konzultace v diecézích a na národní úrovni ukázaly, že vztah mezi kněžími a věřícími je na mnoha místech obtížný. Na jedné straně se objevuje kritika odstupu, který mnozí pozorují mezi duchovními a laiky, v některých místech jsou dokonce kněží vnímáni jako překážka plodného společenství. Zároveň se pojmenovávají výzvy pro kněze: jejich nedostatek a také rostoucí úbytek dobrovolníků vedou k vyčerpání, kněží se také ne vždy cítí být vyslyšeni, někteří mají pocit, že se jejich služba zpochybňuje. Co dělá kněze dobrým knězem? Jak se život ve farnosti může stát obohacující zkušeností pro všechny zúčastněné? Proč stále méně mužů cítí povolání? O těchto otázkách je třeba diskutovat*“ (BK Rakouska).

20. Překážkou, která je na společné cestě obzvláště významná, je skandál zneužívání ze strany duchovních nebo osob zastávajících církevní úřady: především zneužívání nezletilých a zranitelných osob, ale také zneužívání jiného druhu (duchovní, sexuální, ekonomické, zneužívání autority, zneužívání svědomí). Jedná se o otevřenou ránu, která stále působí bolest obětem, jejich rodinám i společenstvím: „*Neustále se poukazovalo*

na dopady krize sexuálního zneužívání duchovními a reakce církve [...]. Pro mnohé zůstávají její následky stále silným a nevyřešeným tématem. Projevila se naléhavá potřeba uznat hrůzu a škody a posílit úsilí o ochranu zranitelných, nápravu škod na morální autoritě církve a obnově důvěry. Některé diecéze hlásily, že si účastníci přejí, aby tyto diecéze veřejně přiznaly a odčinily dřívější zneužívání“ (BK Austrálie). Pečlivá a bolestná reflexe odkazu zneužívání vedla mnoho synodálních skupin k výzvě, aby v církvi došlo ke změně kultury s cílem větší transparentnosti, odpovědnosti a spoluodpovědnosti.

21. Kromě toho se v mnoha zemích synodální proces zkřížil s válkami, které náš svět potřísnily krví a „daly volný průchod fanaticismu všeho druhu i pronásledování, dokonce masakrům. Bylo zaznamenáno sektářské a etnické podněcování, které přerostlo v ozbrojené a politické konflikty, často krvavé“ (maronitská církev). Zvláště bolestné jsou situace, kdy křesťané, včetně katolíků, žijí v zemích, které spolu navzájem válčí. I v těchto nestabilních situacích, které zintenzivňují setkání s křížem a zmrtvýchvstáním, však křesťanská společnost dokázala odpovědět na výzvu, aby rozvíjela zkušenosti synodality, uvažovala o tom, co znamená jít společně, a vyjádřila touhu v tom pokračovat: „Pokud jde o tragédii genocidy Tutsů, která tolik rozdělila rwandský lid, je třeba víc prohloubit téma společnosti s cílem skutečného uzdravení kolektivní paměti. Tato synoda nám umožnila lépe pochopit, že prioritou musí i nadále být pastorece v zájmu jednoty a smíření“ (BK Rwandy).

1.2. Naše společná křestní důstojnost

22. Uplatňování synodality představuje „klíčový a vzácný okamžik, kdy si uvědomujeme, že všichni sdílíme tutéž důstojnost a povolání skrze křest jako účastníci na životě církve“ (BK Etiopie). Tento základní odkaz na křest – nikoli jako na abstraktní pojem, ale jako na pociťovanou identitu – okamžitě staví do popředí souvislost mezi synodální formou církve a možností naplňovat její poslání: „Rostlo pochopení, že je důležité, aby všichni, kdo přijali požehnání křtu, kráčeli společně, sdíleli se mezi sebou a rozlišovali vedení Ducha Svatého, který je volá. Silně jsme si uvědomili, že v synodální církvi je společné putování cestou, jak se stát misijní církví“ (BK Japonska). Mnohé místní církve v prostředí, kde je přítomno mnoho křesťanských denominací, kladou zvláštní důraz na křestní důstojnost všech křesťanských sester a bratří a na společné poslání ve službě evangelium. Synodální proces je neúplný, chybí-li mu setkání s bratry a sestrami jiných vyznání, postrádá-li sdílení a dialog s nimi i zapojení do společných akcí. Zprávy vyjadřují touhu po hlubším ekumenickém setkání a potřebu formace, která by toto dílo podpořila.

23. Zprávy prezentují synodální proces jako zkušenost novosti a svěžesti: „Boží lid si všímal jedinečné možnosti svobodně mluvit a naslouchat při organizovaných rozhovorech, které byly otevřené a pozorné, pod vedením Ducha Svatého. Lidé hovořili o tom, že po desetiletích chození do kostela se od nich poprvé žádalo, aby promluvili“ (BK Pákistánu). Jiný obraz odkazuje na zkušenost osvobození a nového života: skořápka vejce se roztříští, aby nový život mohl roztáhnout křídla.

24. Jinde se objevují výrazy, které evokují spíše představu vzdálenosti mezi členy rodiny a kýženého návratu, ukončení kolektivního odcizení od vlastní identity synodální církve. Použijeme-li biblický obraz, mohli bychom říci, že synodální putování znamenalo první kroky návratu ze zkušenosti kolektivního vyhnanství, jehož důsledky postihují celý Boží lid: pokud církev není synodální, nikdo se v ní nemůže cítit skutečně a plně doma.

2. Naslouchání Písmu

25. Právě lidu prožívajícímu zkušenost vyhnanství adresuje prorok slova, která nám dnes pomáhají zaměřit se na to, k čemu nás Pán volá skrze zkušenost prožívané synodality: „*Rozšiř prostor svého stanu, roztáhni své plachty bez obav, prodluž své provazy, své kolíky pevně zaraz!*“ (Iz 54,2).

26. Lidem ve vyhnanství prorokova slova evokují zkušenost exodu, kdy žili ve stanech, a oznamují příslib návratu do země, znamení radosti a naděje. Jako přípravu na to je třeba stan zvětšit: působit na tři prvky jeho struktury. Tím prvním je stanová plachta, která chrání před sluncem, větrem a deštěm a vymezuje prostor života a družnosti. Je třeba ji rozprostřít tak, aby chránila i ty, kteří zatím stojí mimo tento prostor, ale cítí se povoláni do něj vstoupit. Druhým konstrukčním prvkem stanu jsou provazy, které drží plachty pohromadě. Musejí vytvářet správnou rovnováhu mezi napětím potřebným k tomu, aby stan nebyl prověšený, a měkkostí, která tlumí pohyb vyvolaný větrem. Proto, pokud se stan rozšiřuje, musejí se provazy napínat, aby se udrželo správné napětí. A konečně, třetím prvkem jsou kolíky: ukotvují celou konstrukci k zemi a zajišťují její pevnost, nadále však zůstávají schopné přemístění, pokud je třeba postavit stan jinde.

27. Když dnes těmto Izaiášovým slovům nasloucháme, vybízejí nás, abychom si církev představili podobně jako stan, ba dokonce jako stan setkání, který provázel lid na jeho putování pouští: byl tedy určen k tomu, aby se rozprostřel, ale také přesouval. V jeho středu stojí stánek, tedy Hospodinova přítomnost. K udržení stanu slouží pevnost jeho kolíků, tedy základů víry, které se nemění, ale lze je přemístit a vždy zasadit do nové půdy, aby stan mohl doprovázet lid na jeho cestě dějinami. A konečně, aby se konstrukce stanu neprověšovala, musí v rovnováze udržovat různé síly a napětí, kterým je vystavena: tato metafora vyjadřuje potřebu rozlišování. Právě tak si mnohé synodální syntézy představují církev: jako rozlehlý, ale ne homogenní příbytek, který dokáže poskytnout přístřeší všem, ale je otevřený, umožňuje vcházet i vycházet (srov. Jan 10,9) a směřuje k tomu, aby zahrnul Otce a celé lidstvo.

28. K rozšíření stanu je třeba do něj přijmout další lidi a vytvořit prostor pro jejich rozmanitost. To s sebou nese ochotu zemřít sobě samému z lásky a znovu se nalézt ve vztahu a skrze vztah s Kristem i s bližním: „*Amen, amen, pravím vám: Jestliže pšeničné zrno nepadne do země a neodumře, zůstane samo; odumře-li však, přinese hojný užitek*“ (Jan 12,24). Plodnost církve závisí právě na přijetí této smrti, která však neznamená zánik, ale zkušenost vyprázdnění sebe sama, abychom byli naplněni Kristem skrze Ducha Svatého. Je to tedy proces, v němž přijímáme bohatší vztahy a hlubší vazby k Bohu i k sobě navzájem, je to místo milosti a proměny. Proto apoštol Pavel doporučuje: „*Mějte v sobě to*

smýšlení, jaké měl Kristus Ježíš: ačkoli má božskou přirozenost, nic nelpěl na tom, že je rovný Bohu, ale sám sebe se zřekl, vzal na sebe přirozenost služebníka a stal se jedním z lidí“ (Flp 2,5–7). Za této podmínky pak budou moci členové církve, každý zvlášť a všichni dohromady, spolupracovat s Duchem Svatým při plnění poslání, které Ježíš Kristus uložil své církvi: je to liturgický, eucharistický úkon.

3. Směrem k misijní synodální církvi

29. Biblický obraz stanu souvisí i s dalšími obrazy, které se objevují v mnoha zprávách: obrazem rodiny a domova, místa, ke kterému lidé chtějí patřit a kam se chtějí vrátit. *„Církev–domov nemá dveře, které se zavírají, ale obvod, který se neustále rozšiřuje“* (BK Itálie). Dynamika domova a vyhnání, sounáležitosti a vyloučení se ve zprávách pociťuje jako napětí. V jedné syntéze se poznamenává: *„Ti, kdo se v církvi cítí doma, pociťují nepřítomnost těch, kdo tu doma nejsou“* (BK Irska). Z těchto hlasů slyšíme znít sen o *„globální a synodální církvi, která žije jednotu v rozmanitosti. Bůh připravuje něco nového a my musíme spolupracovat“* (Unie generálních představených řeholí).

30. Předložené příspěvky jsou povzbudivé, protože se vyhýbají dvěma hlavním duchovním pokušením, kterým je církev vystavena, když reaguje na rozmanitost a na napětí, které z rozmanitosti vyplývá. Prvním z nich je zůstat uvězněný v konfliktu, takže se nám zmenšují obzory, ztrácíme smysl pro celek a rozpadáme se na dílčí identity. Je to zkušenost Babylonu, a ne Letnic, a dobře ji rozpoznáme v mnoha rysech našeho světa. Druhým pokušením je duchovně se oddělit a nezajímat se o vzniklé napětí, pokračovat ve vlastní cestě, aniž bychom se přidali na cestu k těm, kdo jsou nám blízcí. Namísto toho je *„výzvou žít lépe v napětí pravdy a milosrdenství, jak to dělal Ježíš [...]. Snem je církev, která plněji žije christologický paradox: odvážně hlásá své pravé učení a zároveň nabízí svědectví radikálního začlenění a přijetí prostřednictvím svého pastoračního a rozlišujícího doprovázení“* (BK Anglie a Walesu).

31. Jádrem synodálního procesu je vize církve schopné radikálního začlenění, sdílené sounáležitosti a silné pohostinnosti podle Ježíšova učení: *„Místo toho abychom se chovali jako ostraha a snažili se ostatní vyloučit od stolu, musíme více usilovat o to, aby lidé věděli, že tady každý může najít své místo a domov“* (poznámka farní skupiny z USA). Jsme povoláni vydat se všude, a zejména mimo známější území, *„opustit pohodlnou pozici těch, kteří poskytují pohostinnost, a nechat se přijmout do existence těch, kteří jsou našimi společníky na cestě lidstva“* (BK Německa).

3.1. Naslouchání, které přechází v přijetí

32. Na této cestě si církve uvědomily, že cesta k většímu začlenění – rozšířenému stanu – je postupná. Začíná nasloucháním a vyžaduje širší a hlubší proměnu postojů a struktur, jakož i nové přístupy k pastoračnímu doprovázení. Začíná ochotou uznat, že i periferie se mohou stát místem, kde zaznívá výzva k obrácení i k rozhodnějšímu uvádění evangelia do

praxe. Naslouchání vyžaduje, abychom v druhých lidech rozpoznali subjekty jejich vlastní cesty. Pokud tak činíme, ostatní se cítí být přijati, a nikoliv odsuzováni, a tak se mohou volně dělit o svou vlastní duchovní cestu. Děje se to pomocí mnoha různých prostředků a pro některé právě tato stránka celého procesu znamenala největší proměnu. Synodální zkušenost lze číst jako cestu uznání pro ty, kterým se zdá, že se jim v církvi nedostává náležitého uznání. Platí to zejména pro ty laiky, jáhny a zasvěcené osoby, kteří už dříve měli pocit, že institucionální církve se nezajímá o jejich zkušenost víry ani o jejich názory.

33. Zprávy se zamýšlejí také nad tím, jak obtížné je do hloubky naslouchat a pak přijmout proměnu, kterou přináší naslouchání. Zdůrazňují, že zde chybějí komunitní procesy naslouchání a rozlišování, a vyzývají k většímu vzdělávání v této oblasti. Dále poukazují na přetrvávající strukturální překážky, mezi něž patří: hierarchické struktury podporující autokratické tendence, klerikální a individualistická kultura izolující jednotlivce a přetrhávající vztahy mezi kněžími a laiky, sociokulturní a ekonomické rozdíly, z nichž mají prospěch bohatí a vzdělaní, i absence „mediačního prostoru“, který by podporoval setkávání mezi členy vzájemně oddělených skupin. Polská syntéza uvádí: *„Nenaslouchání vede k nepochopení, vyloučení a marginalizaci. Dalším důsledkem je uzavírání se, zjednodušování, nedůvěra a strach, které ničí společenství. Když kněží odmítají naslouchat a vymlouvají se například na velké množství aktivit, nebo když otázky zůstávají bez odpovědi, v srdci věřících laiků se rodí pocit smutku a odcizení. Bez naslouchání jsou odpovědi na potřeby věřících vytrženy z kontextu a neřeší podstatu problémů, které oni prožívají, takže z nich zůstává jen prázdné moralizování. Laici cítí, že útek od upřímného naslouchání pramení ze strachu před nutností se posléze pastoračně angažovat. Podobný pocit pak ještě zesiluje, když si čas mluvit a naslouchat věřícím nenajdou ani biskupové.“*

34. Zároveň zprávy projevují citlivost vůči osamělosti a izolaci mnoha duchovních, kteří se necítí být vyslechnuti, podporováni a doceněni: mezi snad nejméně zřetelné hlasy v syntézách patří hlas kněží a biskupů, kteří hovoří o sobě a o svých zkušenostech ze společného putování. Je třeba věnovat zvláštní pozornost ordinovaným duchovním a naslouchat jim, aby mohli hovořit o mnoha dimenzích svého citového a sexuálního života. Rovněž se poukazuje na potřebu zajistit vhodné formy přijetí a ochrany žen i případných dětí kněží, kteří porušili slib celibátu, protože jinak jim hrozí vážné bezpráví a diskriminace.

Zvláštní pozornost vůči mládeži, osobám se zdravotním postižením a obraně života

35. Všeobecně panuje znepokojení nad slabým zastoupením hlasu mladých lidí v synodálním procesu a stále více i v životě církve. Naléhavou potřebou je proto znovu se soustředit na mladé lidi a jejich formaci a doprovázení, a to i jako způsob, jak realizovat závěry předchozí synody na téma „Mladí lidé, víra a rozlišování povolání“ (2018). Tehdy to byli právě mladí lidé, kteří s ohledem na předávání víry v dnešní době upozornili na potřebu synodální církve. Iniciativa „Digitální synoda“ je významným pokusem naslouchat mladým lidem a nabízí nové pohledy na hlásání evangelia. Ve zprávě z Antil se

uvádí: „Vzhledem k tomu, že naši mladí lidé zažívají vysokou míru odcizení, musíme přednostně věnovat zvláštní pozornost právě jim.“

36. Četné zprávy poukazují na nedostatek vhodných struktur a způsobů doprovázení osob se zdravotním postižením a vyzývají k hledání nových možností, jak přijímat jejich přínos a podporovat jejich účast: v rozporu se svým vlastním učením se církve ocitá v nebezpečí, že bude napodobovat způsob, jak je zavrhuje společnost. „Uvedené formy diskriminace – nedostatečné naslouchání, porušování práva vybrat si, kde a s kým budou žít, odpírání svátostí, obviňování z čarodějnictví, zneužívání – i mnohé další popisují kulturu odmítání osob s postižením. Nevznikají náhodou, ale mají společný kořen: představu, že život osob s postižením má menší hodnotu než život ostatních“ (zpráva ze zvláštní synodální konzultace osob s postižením, kterou vypracovalo Dikasterium pro laiky, rodinu a život).

37. Stejně význačný je také závazek Božího lidu bránit křehký a ohrožený život ve všech jeho fázích. Například pro Ukrajinskou řeckokatolickou církev je součástí synodality „studovat fenomén ženské migrace a nabízet podporu ženám různých věkových skupin, věnovat zvláštní pozornost ženám, které se kvůli strachu z materiální chudoby a odmítnutí ze strany rodiny žijící na Ukrajině rozhodují pro potrat, provádět výchovnou práci mezi ženami a vybízet je k zodpovědnému rozhodnutí, když procházejí těžkým životním obdobím, a to vše s cílem zachovat a chránit život nenarozených dětí a předcházet potratům, a také pečovat o ženy s postabortivním syndromem“.

Naslouchání těm, kdo se cítí opomíjeni a vyloučení

38. Zprávy jasně ukazují, že mnoho společenství již pochopilo synodalitu jako výzvu k naslouchání těm, kdo se cítí být vyloučení z církve. Skupiny s tímto pocitem vyhnanství jsou přitom rozmanité, počínaje mnoha ženami a mladými lidmi, kterým se zdá, že jejich dary a schopnosti nedocházejí uznání. V rámci těchto skupin, které jsou samy o sobě velice různorodé, se mnozí cítí znevažováni, opomíjeni a nepochopeni. Touha po domově charakterizuje také ty, kteří se cítí nesví kvůli liturgickému vývoji po II. vatikánském koncilu. Zkušenost, že jim někdo vážně naslouchá, tak pro mnohé znamená skutečnou proměnu a je prvním krokem k pocitu začlenění. Na druhé straně, je zdrojem smutku dojem některých, že jejich účast na synodálním procesu není vítána: tento pocit vyžaduje porozumění a dialog.

39. Mezi těmi, kdo žádají smysluplnější dialog a vstřícnější prostor, najdeme také ty, kdo z různých důvodů pociťují napětí mezi příslušností k církvi a vlastními láskyplnými vztahy, jako jsou například znovu sezdaní rozvedení, svobodní rodiče, lidé žijící v polygammním manželství, lidé hlásící se k LGBTQ atd. Zprávy ukazují, že tato poptávka po přijetí je pro mnohé místní církve výzvou: „Lidé žádají, aby církev byla útočištěm pro zraněné a zlomené, nikoli institucí pro dokonalé. Chtějí, aby se církev s lidmi setkávala tam, kde se oni nacházejí, aby s nimi šla, a ne aby je soudila, a aby budovala skutečné vztahy postavené na zájmu a autentičnosti, nikoliv na účelové nadřazenosti“ (BK USA). Odhalují také nejistotu, jak reagovat, a vyjadřují potřebu rozlišování ze strany všeobecné církve: „V církvi se objevuje nový fenomén, pro Lesotho zcela nový: vztahy osob stejného pohlaví. [...]

Tato novinka znepokojuje katolíky i ty, kteří ji považují za hřích. Je překvapivé, že v Lesothu existují katolíci, kteří toto chování začali praktikovat a očekávají, že církev je a jejich způsob chování přijme. [...] Pro církev je to problematická výzva, protože tito lidé se cítí vyloučení“ (BK Lesotha). Také ti, kteří opustili duchovní službu a uzavřeli manželství, žádají vstřícnější církev, otevřenější dialogu.

40. Navzdory kulturním rozdílům existují mezi jednotlivými kontinenty pozoruhodné podobnosti, pokud jde o ty, kteří jsou ve společnosti a také v křesťanském společenství vnímáni jako vyloučení. V mnoha případech jejich hlas v synodálním procesu chybí a ve zprávách se objevují jen proto, že o nich mluví jiní a naříkají nad jejich vyloučením: *„Jako bolivijskou církev nás mrzí, že jsme nebyli schopni účinně oslovit chudé na periferiích a v nejdlehlších místech“ (BK Bolívie). Mezi nejčastěji zmiňované vyloučené skupiny patří nejchudší, osamělí senioři, domorodé obyvatelstvo, migranti bez jakékoliv příslušnosti a jen s nejistou existencí, děti ulice, alkoholici a narkomani, ti, kdo upadli do spárů kriminality, a ti, pro něž se jedinou šancí na přežití zdá být prostituce, oběti obchodu s lidmi, osoby, které byly zneužívány (v církvi i mimo ni), vězni, skupiny trpící diskriminací a násilím kvůli rase, etnickému původu, pohlaví, kultuře a sexualitě. Ti všichni se ve zprávách objevují jako lidé s tvářemi a jmény, kteří volají po solidaritě, dialogu, doprovázení a přijetí.*

3.2. Sestry a bratři k misijnímu poslání

41. Církev je nositelkou hlásání plnosti života: *„Já jsem přišel, aby měly život a aby ho měly v hojnosti“ (Jan 10,10). Evangelia představují plnost života a plnost Božího království nikoli jako oddělené skutečnosti nebo sféry působení, ale vždy jako dynamicky propojená hnutí. Posláním církve je zpřítomňovat Krista uprostřed jeho lidu prostřednictvím četby Božího slova, slavení svátostí a všech činností, kterými pečují o zraněné a trpící. „Je nutné, abychom všichni v církvi vstoupili do procesu obrácení a na tuto potřebu odpověděli, což znamená navrhnout kérygma jako základní hlásání a naslouchání Kristu pro nás ukřižovanému a vzkříšenému. [...] Proto je důležité vrátit se k podstatě křesťanského života a naší první lásky a také ke kořenům našich prvních společenství, tedy do doby, kdy všechno bylo společné“ (BK Kostariky).*

42. Plněním svého poslání rosteme k míře svého křesťanského povolání. Jádrem této misijní činnosti je „rozšířit prostor svého stanu“. Proto církev, která praktikuje synodalitu, nabízí světu silné evangelní svědectví: *„Duch Svatý nás pobízí k obnově strategií, závazků, oddanosti a motivace, abychom mohli společně jít a oslovit ty, kdo jsou nejdále: šířením Božího slova s nadšením a radostí, využíváním našich talentů, darů a dovedností, přijímáním nových výzev a vytvářením kulturních změn ve světle evangelia a života církve“ (BK Venezuely). Syntézy obsahují sen o církvi, která se do hloubky zabývá problémy světa a dokáže na ně reagovat konkrétními proměnami. „Svět potřebuje ‚církev, která jde vpřed‘, odmítá rozdělení na věřící a nevěřící, dívá se na lidstvo a nabízí mu víc než učení nebo strategii – zkušenost spásy, ‚přelití darů‘ jako odpověď na nářek lidstva a přírody“ (BK Portugalska).*

Poslání církve v dnešním světě

43. Synodalita je Boží povolání ke společné cestě s celou lidskou rodinou. Na mnoha místech žijí křesťané uprostřed lidí jiné víry nebo nevěřících a vedou dialog, který se utváří ve výměně všedního života a společného soužití: *„Společenské klima dialogu se pěstuje také s těmi, kdo praktikují tradiční africké náboženství, a s každým dalším člověkem nebo společenstvím, ať už se hlásí k jakémukoli náboženskému vyznání“* (BK Senegal, Mauritanie, Kapverd a Guiney-Bissau). Ze zpráv však vyplývá, že v oblasti sociální, kulturní, duchovní a intelektuální výměny a spolupráce je před námi ještě dlouhá cesta.

44. Rány církve jsou úzce spojeny s ranami světa. Syntézy hovoří o problémech, které v životě církve i světa působí kmenová příslušnost, sektářství, rasismus, chudoba a nerovnost mezi pohlavími. Uganda dává zaznít hlasu mnoha dalších zemí, když ve své zprávě píše: *„Bohatým a vzdělaným se naslouchá více než ostatním.“* Syntéza z Filipín uvádí, že *„mnozí znevýhodnění a ti, kdo byli odsunuti na okraj společnosti, měli pocit, že jsou opomíjeni také v církvi“*. Jiné zprávy si všímají vlivu, který má na život církevních společenství etnická diskriminace a kultura založená na kmenovém uspořádání. Tyto skutečnosti tvoří nejen kontext a pozadí pro naše misijní poslání, ale určují také jeho zaměření a cíl: poselství evangelia, které má církev za úkol hlásat, musí také převrátit struktury hříchu, které drží lidstvo a stvoření v zajetí.

45. Boží lid vyjadřuje hlubokou touhu vyslyšet volání chudých i volání země. Syntézy nás zvláště vyzývají, abychom si uvědomili vzájemnou provázanost sociálních a ekologických výzev a reagovali na ně spoluprací a vytvářením spojenectví s ostatními křesťanskými konfesemi, věřícími jiných náboženství i všemi lidmi dobré vůle. Tato výzva k obnově ekumenismu a mezináboženské angažovanosti zaznívá obzvláště silně v regionech, které se vyznačují větší zranitelností vůči sociálně-ekologickým škodám a výraznější nerovností. Například mnohé zprávy z Afriky a Tichomoří vyzývají církev na celém světě, aby si uvědomily, že řešení sociálně-ekologických problémů již není otázka dobrovolnosti: *„Naší touhou je chránit tuto část Božího stvoření, protože blahobyt našich lidí v mnoha ohledech závisí na oceánu. V některých našich zemích je oceán hlavní hrozbou, protože klimatické změny zde mají drastické důsledky pro samotné přežití“* (BK Tichomoří).

46. Některé zprávy rovněž upozornily na význam církve ve veřejné sféře, zejména ve vztahu k procesům budování míru a usmíření. V silně rozdělených společnostech se právě to často považuje za klíčovou součást poslání církve. Jiné syntézy církev vybízely, aby sebevědoměji přispívala k debatě a jednání ve prospěch spravedlnosti ve veřejné sféře. Touha směřovala k větší formaci v sociálním učení církve. *„Naše církev není povolána ke konfrontaci, ale k dialogu a spolupráci na všech úrovních [...]. Nemůžeme vést apologetický dialog s neúčinnými diskusemi, ale dialog života a solidarity“* (Arménská katolická církev).

47. Dalším společným tématem mnoha zpráv je konstatování, jak slabá je hlubší ekumenická angažovanost a touha naučit se vdechnout ekumenické cestě nový život,

počínaje konkrétní každodenní spoluprací na společné péči o sociální a environmentální spravedlnost. Jako vroucí přání se uvádí svědectví mezi křesťany navzájem i mezi různými církvemi a náboženskými společenstvími.

Kráčej společně se všemi křesťany

48. Výzva k ekumenismu se však nezaměřuje jen na společnou sociální angažovanost. Mnohé zprávy zdůrazňují, že bez jednoty mezi křesťany není synodalita úplná. Začíná už výzvou k užšímu společenství mezi církvemi různých obřadů. Od II. vatikánského koncilu ekumenický dialog pokročil: „*V reálném životě Středoafričké republiky je „soužití“ křesťanů různých vyznání samozřejmostí. Čtvrti našich měst, naše rodiny, místa, kde bdíme u zemřelých, i naše pracoviště jsou skutečnými místy ekumenismu*“ (BK Středoafričké republiky). Četné ekumenické otázky související se synodálními strukturami a službami v církvi však stále ještě nejsou dobře formulovány. Syntézy rovněž konstatují, že existuje „ekumenismus mučednictví“, kdy křesťany stále spojuje pronásledování. Zprávy požadují, aby se věnovala větší pozornost tomu, co nás rozděluje, například otázce sdílení eucharistie.

49. Zprávy také poukazují na citlivý fenomén nárůstu v počtu mezikonfesních a mezináboženských rodin, které mají v oblasti doprovázení specifické potřeby. Oživení závazku k dialogu a doprovázení jako svědectví ve fragmentovaném světě vyžaduje cílenou formaci, která zvýší důvěru, schopnost a motivaci k ekumenickému i mezináboženskému dialogu mezi biskupy, kněžími, zasvěcenými osobami a laiky. „*Ačkoli se katolická církev v Indii snaží podporovat ekumenický a mezináboženský dialog, převládá pocit, že se v této oblasti vynakládá jen minimální úsilí. Snahy o dialog přitahovaly jen hrstku elit a zůstávaly většinou jako myšlenková cvičení omezující se na oblast idejí a pojmů, aniž by se z nich stalo masové hnutí a sloužily k základnímu dialogu života, lásky a jednání nebo přiměly lidi různých vyznání a ideologií rozlišovat, plánovat a spolupracovat na společných věcech*“ (BK Indie).

Kontext okolní kultury

50. Mnohé zprávy zdůrazňují, jak důležité je si uvědomit, že církve plní své poslání hlásat evangelium ve specifických kulturních podmínkách, a ty navíc nadále ovlivňují zásadní a rychlé společenské změny. Tyto faktory se liší, představují ale významné výzvy pro účast a utvářejí realitu poslání církve. Dědictví sektářství, kmenového uspořádání a etnického nacionalismu – různě projevované a zakoušené na různých místech – s sebou nese společnou charakteristickou hrozbu: zúžit projevy katolicity církve.

51. Mnohé místní církve vyjadřují obavy z dopadu nedostatku důvěry a důvěryhodnosti, který je důsledkem krizí spojených se zneužíváním. Jiné za kritické kulturní faktory považují individualismus a konzumní způsob života: „*Každý den můžeme pocítovat, že i v naší zemi se proti hlásání evangelia staví rostoucí sekularizace, individualismus a lhostejnost k institucionálním formám náboženství*“ (BK Maďarska). Maltská zpráva,

stejně jako velký počet dalších, zdůrazňuje, jak je misijní úsilí nadále ovlivňováno historickými propleteními mezi církví a politickou mocí. Církev cítí, že čelí všem těmto kulturním výzvám současně, přesto si však přejí získávat stále větší jistotu při hlásání evangelia v „konzumní společnosti, která nedokázala zajistit udržitelnost, spravedlnost ani životní spokojenost“ (BK Irska). Jiné církve zažívají pluralitu postojů uvnitř: „Jižní Afrika je také ovlivněna mezinárodními trendy sekularizace, individualizace a relativismu. Napříč diecézemi, a to jak venkovskými, tak městskými, byly nastoleny otázky, jako je učení církve o potratech, antikoncepci, svěcení žen, manželství duchovních, o celibátu, rozvodu a druhém manželství, svatém přijímání, homosexualitě nebo LGBTQIA+. Názory na ně se samozřejmě lišily a k žádné z těchto otázek nelze vyjádřit definitivní postoj společenství“ (BK Jižní Afriky). Zprávy vyjadřují zejména lítost a obavy z tlaků, které zažívají rodiny, a z toho plynoucích dopadů na mezigenerační vztahy a předávání víry. Mnohé asijské syntézy požadují lepší doprovázení a formaci rodin pro své vyjednávání o měnících se kulturních podmínkách.

52. V některých prostředích se svědectví víry prožívá až k mučednictví. Existují země, kde jsou křesťané, a zejména mladí lidé, postaveni před výzvou systematického nuceného přestupu k jinému náboženství. V mnoha zprávách se zdůrazňuje nejistota a násilí, s nimiž se pronásledované křesťanské menšiny musejí potýkat. V takovýchto případech jít společně s lidmi jiné víry, a nestahovat se za zeď rozdělení, vyžaduje prorockou odvahu.

Kultury, náboženství a dialog

53. Podstatným prvkem synodální církve, který je stále zapotřebí výrazně prohlubovat a lépe chápat, je výzva ke smysluplnějšímu mezikulturnímu přístupu. Ten začíná tak, že jdeme společně s druhými, doceňujeme kulturní rozdíly a chápeme tyto zvláštnosti jako prvky, které nám pomáhají růst: „Setkání katolické církve v Kambodži s buddhistickými mnichy a laickými kambodžskými buddhisty ,vytváří novou kulturu'. Veškeré naše aktivity se navzájem ovlivňují a mají také vliv na celý svět. Můžeme se lišit v náboženství, všichni ale usilujeme o společné dobro“ (BK Laosu a Kambodže). Nejintenzivněji to prožívají právě církve, které ve svém prostředí představují jen nevelkou menšinu: „Například [existuje] to, co bychom mohli nazvat ,porézností' našich církví, jejichž demarkační linie s občanskou společností je paradoxně méně výrazná než jinde [...]. Není problém dělat věci ,uvnitř', anebo ,vně' církve. Jsme svou podstatou církví vycházející ven, protože jsme vždy ,v domě druhých', a to nás naučilo naslouchání, flexibilitě a kreativitě ve formách, jazyce i praxi“ (BK Severoafrického regionu – CERNA).

54. I když ale dojdeme k přijetí nebo dokonce ocenění druhého, cesta tím ještě nekončí. Interkulturní přístup církve míří k horizontu, k němuž nás volá Kristus: k Božímu království. Přijetím obohacující rozmanitosti můžeme najít hlubší jednotu a příležitost spolupracovat s Boží milostí: „Měli bychom také věnovat pozornost myšlenkám a nápadům širší rodiny i dalších společníků na cestě – nekatolíků, politiků a nevěřících. Těmto hlasům ze svého okolí si nemůžeme dovolit se vyhýbat, abychom nepropásli, co nám Bůh skrze ně šeptá!“ (BK Zimbabwe). To představuje svědectví ve světě, který se snaží vidět

rozmanitost v jednotě jako své skutečné povolání: „*Společenství [...] musí více zohledňovat rozmanitost, aspirace, potřeby a způsoby prožívání víry. Všeobecná církev musí zůstat garantem jednoty, ale diecéze mohou víru inkulturovat na místní úrovni: decentralizace je nezbytná*“ (Lucemburská arcidiecéze).

55. Ve zprávách se objevuje výzva, aby církev lépe rozpoznávala, zapojovala a integrovala bohatství místních kultur a reagovala na ně, neboť světonázor a styl jejich jednání je většinou synodální. Lidé vyjadřují touhu podporovat (a v některých případech obnovovat a prohlubovat) místní kulturu, integrovat ji do víry a začlenit do liturgie. „*V této souvislosti jsou křesťané povoláni nabídnout svůj vlastní příspěvek vycházející z jejich vize víry, aby ji inkulturovali do nových kulturních souvislostí [...]. Tuto rozmanitost přístupů je třeba chápat jako realizaci modelu interkulturality, v němž se různé návrhy vzájemně doplňují a obohacují, a tak přesahují multikulturalitu spočívající v prosté juxtapozici kultur uzavřených v jejich hranicích*“ (příspěvek Papežské rady pro kulturu).

56. V mnoha případech syntézy vyzývají zejména k tomu, aby se věnovala pozornost situaci původních obyvatel. Jejich spiritualita, moudrost a kultura nás mohou hodně naučit. Musíme společně s těmito národy číst dějiny nově, inspirovat se situacemi, kdy církev svým působením sloužila jejich integrálnímu lidskému rozvoji, a prosit o odpuštění za chvíle, kdy se, naopak, podílela na jejich útlaku. Některé zprávy zároveň zdůrazňují potřebu smířit zdánlivé rozpory, které existují mezi kulturními zvyklostmi nebo tradičními náboženstvími a učením církve. V obecnější rovině je třeba praxi synodality – společenství, spoluúčast a poslání – formulovat v rámci místních kultur a prostředí v napětí, které podporuje rozlišování a plodnost.

3.3. Společenství, spoluúčast a spoluzodpovědnost

57. Poslání církve se uskutečňuje skrze život všech pokřtěných. Zprávy vyjadřují hlubokou touhu uznat a znovu potvrdit tuto společnou důstojnost jako základ obnovy života a služeb v církvi. Potvrzují hodnotu všech povolání v církvi a především nás vyzývají, abychom následovali Ježíše a vrátili se k jeho stylu a způsobu uplatňování moci a autority jako prostředku, jak nabízet uzdravení, smíření a osvobození. „*Je důležité vybudovat synodální institucionální model jako církevní paradigma dekonstrukce pyramidální moci, která upřednostňuje řízení jednou osobou. Jedinou legitimní autoritou v církvi musí být autorita lásky a služby podle příkladu Pána*“ (BK Argentiny).

Překročit hranice klerikalismu

58. Tón zpráv není antiklerikální (zaměřený proti kněžím nebo služebnému kněžství). Mnohé vyjadřují hluboké uznání a náklonnost vůči kněžím, kteří obětavě a věrně konají své poslání, a projevují obavy z mnoha požadavků, kterým duchovní musejí čelit. Zaznívá v nich také touha po tom, aby kněží byli lépe formovaní, lépe doprovázeni a méně

izolovaní. Syntézy naznačují, že je důležité zbavit církve klerikalismu, aby všichni její členové, kněží i laici, mohli plnit společné poslání. Klerikalismus se považuje za formu duchovního ochuzení, připravuje o pravá dobra zasvěcené služby a vytváří kulturu, která izoluje duchovní a poškozují laiky. Tato kultura nás odděluje od živé zkušenosti s Bohem a poškozují spřízněnost pokřtěných, produkuje strnulost, lpění na legální moci a uplatňování autority, která je více mocí než službou. Klerikalismus ovšem může být stejným pokušením nejen pro duchovní, ale také pro laiky, jak to zdůrazňuje zpráva ze Středoafričké republiky: „*Někteří faráři se chovají jako ‚rozkazovači‘, kteří vnucují svou vůli, aniž by komukoli naslouchali. Laici se necítí být členy Božího lidu. Iniciativy, které jsou příliš ‚klerikalistické‘, je třeba odsoudit. Někteří pastorační pracovníci, klerici i laici, se občas obklopují raději těmi, kteří sdílejí jejich názory, a drží se dál od těch, jejichž přesvědčení považují za nepřátelské a v rozporu se svým.*“

59. Ačkoli tyto zprávy nabízejí upřímné pojmenování problémů, nechybí v nich naděje. Vyjadřují hlubokou a energickou touhu po obnově forem vedení – kněžského, biskupského, řeholního i laického – které jsou postavené na vztazích a spolupráci, a forem autority schopných vytvářet solidaritu a spoluodpovědnost: „*K úkolům autorit patří povzbuzovat, zapojovat, vést a napomáhat k účasti na životě církve [...] a také delegovat části odpovědnosti*“ (BK Slovenska). Laici, řeholníci i duchovní touží dát církvi k dispozici své talenty a schopnosti a k tomu vyžadují takové vedení, které jim umožní jednat svobodně. Zprávy také vyjadřují vděčnost těm představeným, kteří již svou roli takto vykonávají.

Přehodnocení účasti žen

60. Výzva, aby se církve obrátily a proměnily svou kulturu v zájmy spásy světa, se konkrétně spojuje s možností vytvořit novou kulturu s novými postupy a strukturami. Kritickou a naléhavou oblastí v tomto ohledu je úloha žen a jejich povolání, zakořeněná v naší společné křesťanské důstojnosti, k plné účasti na životě církve. Rostoucí povědomí a citlivost vůči této problematice jsou doloženy po celém světě.

61. Ze všech kontinentů přichází výzva, aby se katolické ženy oceňovaly především jako pokřtěné a rovnoprávné členky Božího lidu. Téměř jednomyslně se prohlašuje, že ženy církve hluboce milují, ale mnohé pociťují smutek, protože jejich život není často dobře chápán a jejich přínos a charismata nejsou vždy doceňovány. Zpráva ze Svaté země konstatuje: „*Nejvíce se do synodálního procesu zapojily ženy, které si zřejmě uvědomily, že mohou nejen více získat, ale také více nabídnout, protože byly odsunuty na prorocký okraj, odkud pozorují, co se v životě církve děje,*“ a pokračuje: „*V církvi, kde téměř všichni rozhodující činitelé jsou muži, se najde jen málo míst, kde by ženy mohly vyjádřit svůj názor. Přesto jsou páteří církevních společenství, protože tvoří většinu praktikujících členů, a také proto, že patří k nejaktivnějším členům církve.*“ Potvrzuje to i korejská zpráva: „*Navzdory velké účasti žen na různých církevních aktivitách jsou často vyloučeny z klíčových rozhodovacích procesů. Církve proto potřebuje zlepšit povědomí o jejich aktivitách i související institucionální prvky*“ (BK Koreje). Církve čelí dvěma spojeným výzvám: ženy

nadále tvoří většinu těch, kdo se účastní liturgie a podílejí se na církevních aktivitách, muži zůstávají v menšině, a přesto většinu rozhodovacích a řídicích rolí zastávají muži. Je proto zřejmé, že musí najít způsoby, jak k aktivnějšímu členství přilákat muže a jak ženám umožnit plnější účast na všech úrovních církevního života.

62. Ženy církev žádají, aby jim byla spojencem ve všech oblastech života, a ty zahrnují také úsilí o řešení sociální reality chudoby, násilí a znevýhodňování, kterým ženy na celém světě čelí. Žádají, aby církev stála na jejich straně a aby jim poskytla větší pochopení a podporu v boji proti těmto ničivým silám a proti vyloučení. Ženy účastníci se synodálních procesů si přejí, aby církev i společnost byly místem rozkvětu, aktivní účasti a zdravé sounáležitosti. Některé zprávy konstatují, že jejich země dosáhly pokroku v oblasti začleňování a účasti žen, což může sloužit také jako vzor pro církev. *„Chybějící rovnost žen v církvi se považuje za kámen úrazu pro církev v moderním světě“* (BK Nového Zélandu).

63. Tento problém se v různých podobách vyskytuje napříč různými kulturami a týká se účasti a uznání laiček i řeholnic. Zpráva představených institutů zasvěceného života poznamenává: *„V církvi převládá v rozhodování i v církevním jazyce sexismus [...]. V důsledku toho se ženy vylučují z významných rolí v životě církve a jsou diskriminovány, protože za své úlohy a služby nedostávají spravedlivou odměnu. Řeholnice se často považují za levnou pracovní sílu. V některých místních církvích existuje tendence ženy nebrat v potaz a církevní funkce svěřovat stálým jáhnům, ba dokonce podceňovat řeholní život bez hábitu, čímž se nerespektuje základní rovnost a důstojnost všech pokřtěných křesťanských věřících, žen i mužů“* (USG/UISG).

64. Téměř všechny zprávy se zabývají otázkou plné a rovné účasti žen: *„Rostoucí uznání významu žen v životě církve otevírá možnosti větší, i když nadále omezené účasti v církevních strukturách a rozhodovacích sférách“* (BK Brazílie). Zprávy se však neshodují na jednotné nebo úplné odpovědi na otázku povolání, začlenění a rozvoje žen v církvi a společnosti. Po pečlivém naslouchání mnohé zprávy žádají, aby církev pokračovala v rozlišování v souvislosti s řadou konkrétních otázek: patří mezi ně aktivní role žen v řídicích strukturách církevních orgánů, možnost, aby ženy s odpovídajícím vzděláním ve farnostech kázaly, i ženský diakonát. Výrazně větší rozdílnost názorů zazněla k tématu kněžského svěcení žen: některé zprávy k němu vyzývají, zatímco jiné tuto otázku považují za uzavřenou.

65. Klíčový prvek tohoto procesu zahrnuje i uznání toho, jak ženy, zejména řeholnice, již nyní stojí v čele synodální praxe v některých nejnáročnějších sociálních situacích, kterým církev čelí. V příspěvku předloženém Unií generálních představených a Mezinárodní unií generálních představených se uvádí: *„Existují zárodky synodality, v nichž prorážíme nové cesty solidarity: zajištění budoucnosti rasové a etnické spravedlnosti a míru pro černé, hnědé, asijské i indiánské bratry a sestry (Spojené státy), silné propojení s domorodými a původními sestrami a bratry (Amerika), otevření nových cest přítomnosti řeholních sester v různých hnutích, spojenectví s podobně smýšlejícími skupinami při řešení klíčových sociálních otázek (jako jsou klimatické změny, uprchlíci a žadatelé o azyl, bezdomovectví)*

nebo otázky konkrétních zemí.“ V těchto prostředích ženy hledají spolupracovnice a mohou být i učitelkami synodality v rámci širších církevních procesů.

Charismata, povolání a služby

66. Zodpovědnost za synodální život církve nelze delegovat, ale musejí ji sdílet všichni podle darů, které Duch Svatý uděluje věřícím. *„Jedna skupina v diecézi Lae se k synodalitě ve své farnosti vyjádřila takto: ‚Na setkání naší farní pastorační rady vidíme, že před přijetím rozhodnutí, které ovlivní život všech lidí v naší farnosti, se řídíme názorem nebo podnětem všech lidí a také žen.‘ Jiná farnost se vyjádřila takto: ‚Když chceme v naší farnosti něco udělat, sejdem se, vezmeme v úvahu návrhy všech členů společenství, společně rozhodneme a společně provedeme rozhodnutí.‘“* (BK Papuy Nové Guiney a Šalomounových ostrovů). Nechybí však ani popis obtíží při skutečném uplatňování spoluzodpovědnosti: *„Jako biskupové si uvědomujeme, že ‚křestní teologie‘ prosazovaná II. vatikánským koncillem, která je základem spoluodpovědnosti v misijním poslání, nebyla dostatečně rozvinuta, a proto se většina pokřtěných s církví plně neidentifikuje, a tím méně pak cítí misijní spoluodpovědnost. Navíc vedení současných pastoračních struktur ani mentalita mnoha kněží tuto spoluodpovědnost nepodporují. Stejně tak řeholníci a řeholnice, stejně jako laická apoštolská hnutí zůstávají často nenápadně nebo i otevřeně stát na okraji diecézní dynamiky. Takzvaní ‚angažovaní laici‘ ve farnostech (kteří jsou nejméně početní) jsou nakonec přetížení vnitrocírkevními povinnostmi, které přesahují jejich síly a vyčerpávají jejich čas“* (BK Mexika).

67. Tato touha po spoluodpovědnosti se zakládá především na klíči služby společnému poslání, tedy na jazyku služebnosti. Jak se píše v italské syntéze: *„Získaná zkušenost [...] pomohla znovu objevit spoluzodpovědnost, která vychází z křestní důstojnosti, a dala povstat možnosti překonat vizi církve postavenou na ordinované službě, a tak směřovat k církvi, která je ‚celá služebná‘ a tvoří ji společenství různých charismat a služeb.“* Z konzultace Božího lidu vyplývá téma služby jako ústřední prvek života církve a je zapotřebí vyjádřit jednotu poslání a plurality služeb. Uznat a podporovat je *„není samoučelné, ale posiluje to službu misijnímu poslání: různí aktéři, rovní si v důstojnosti, se vzájemně doplňují, aby byli znamením a aby církev, která je svátostí království, činili věrohodnou“* (BK Belgie).

68. Mnohé zprávy hovoří o uznání a podpoře služeb, které se opírají o účinné svěřování služeb lidem ze společenství: *„Podpora laických služeb a přebírání odpovědnosti se děje prostřednictvím volby nebo jmenování věřících, u nichž se předpokládá, že mají stanovené předpoklady“* (BK Mosambiku). Tímto způsobem se každá služba stává strukturálním a strukturujícím prvkem života společenství: *„Převzetí odpovědnosti zaručuje obdržení mandát a princip subsidiarity. Ustanovení přijímají a zvláštnímu postavení v církevní rodině Boží se těší katechisté. [...] Někteří z nich jsou ‚ustanovení jako vedoucí společenství, zejména ve venkovských oblastech, kde je přítomnost kněží vzácná“* (BK Konžské demokratické republiky). Nechybí ani otázky týkající se prostorů pro možný výkon laické služby: *„Skupiny by rády viděly větší zapojení laiků,*

manévrovací prostory jsou však nejasné: Jaké konkrétní úkoly mohou laici vykonávat? Jak se skloubí odpovědnost pokřtěných s odpovědností faráře?“ (BK Belgie).

69. V některých situacích je třeba brát v úvahu rozmanitost charismat a služeb, které se objevují v organizované podobě v rámci sdružení, laických hnutí a nových řeholních společenství. Pozornost je třeba věnovat jejich specifikům a také ochraně harmonie uvnitř každé místní církve. Když téma služebnosti vstoupí do konkrétního života církve, nevyhnutelně narazí na otázku své institucionalizace, a tudíž i na otázku struktur, jejichž prostřednictvím se odvíjí život křesťanského společenství.

70. V katolické církvi jsou charismatické dary, které Duch Svatý svobodně uděluje a které pomáhají „omlazovat“ církev, neoddělitelné od hierarchických darů, jež jsou spojeny se svátostí svěcení v jejích různých stupních. Velkou výzvou synodality, která vyvstala během prvního roku, je harmonizace těchto darů pod vedením pastýřů, aniž by se stavěly proti sobě, a tedy aniž by se charismatický a institucionální rozměr církve dostaly do rozporu.

3.4. Synodalita se formuje

71. Synodální cesta přinesla řadu napětí, která jsou zřetelně vyjádřena v předchozích odstavcích. Neměli bychom se jich bát, ale musíme je formulovat v procesu neustálého společného rozlišování, aby se stala zdrojem energie, a přitom nepůsobila destruktivně. Jen tak bude možné pokračovat ve společné cestě, a ne jít každý svou vlastní stezkou. Proto církev potřebuje vtisknout synodální formu a způsob jednání také svým vlastním institucím a strukturám, zejména pokud jde o řízení. Tento proces strukturální obnovy bude muset probíhat pod dohledem kanonického práva, aby se stanovily nezbytné změny v nyní platném uspořádání.

72. Aby však struktury fungovaly skutečně synodálním způsobem, musí v nich působit lidé, kteří jsou dobře formovaní co do vize a schopností: „*Celý synodální proces se nesl ve znamení aktivní účasti na různých úrovních. Aby tento proces mohl pokračovat, je třeba změnit myšlení a obnovit stávající struktury*“ (BK Indie). Tuto novou vizi bude muset podpořit spiritualita, která praxi synodality udrží a vyvaruje se toho, že by tuto skutečnost redukovala jen na technicko-organizační otázky. Žít tuto vizi jako společné poslání lze jedině skrze setkání s Pánem a v naslouchání Duchu. Aby mohla existovat synodalita, je nutná přítomnost Ducha, a bez modlitby není ani Duch.

Struktury a instituce

73. Z hlediska globálně-lokálního napětí – které v církevním jazyce odkazuje na vztahy místních církví mezi nimi navzájem a s církví univerzální – před nás dynamika synodálního procesu staví novinku, kterou tvoří právě nyní prožívaná kontinentální etapa. Až na několik regionů, které se vyznačují zvláštní dějinnou dynamikou, totiž dosud církev postrádá ustálenou synodální praxi na kontinentální úrovni. Zavedení specifické

kontinentální etapy do synodálního procesu nepředstavuje pouhý organizační prostředek, ale odpovídá dynamice vtělení evangelia, které zakořeněním v oblastech vyznačujících se určitou kulturní soudržností a homogenitou vytváří církevní společenství se specifickými rysy, spojenými s charakteristickými rysy jednotlivých kultur. V kontextu globalizovaného a zároveň roztržitého světa každý kontinent díky svým společným historickým kořenům, sklonu k sociokulturní pospolitosti a skutečnosti, že představuje tytéž výzvy pro evangelizační poslání, představuje privilegovanou oblast pro podněcování synodální dynamiky, která posiluje vazby mezi církvemi, podporuje sdílení zkušeností a výměnu darů a pomáhá představit nové pastorační možnosti.

74. Dynamika synodality je navíc výzvou i pro samotnou Římskou kurii: *„Je třeba připomenout spolupráci s ostatními dikasterii Římské kurie, s nimiž pravidelně konzultujeme [...]. Domníváme se však, že v této oblasti je třeba nalézt více prostředků, které podpoří růst synodálnější praxe a ducha, a ty se tak budou v Římské kurii moci uplatnit, jak si to přeje Svatý otec v nedávné apoštolské konstituci Praedicate evangelium“* (příspěvek Státního sekretariátu – Sekce pro vztahy se státy a mezinárodními organizacemi).

75. I biskupské konference se ptají, co synodalita znamená pro ně: *„Také biskupové se modlili a diskutovali o otázce: ‚Jak učinit biskupskou konferenci více synodální? A jak ji žít synodálnějším způsobem?‘“* (BK Paraguaye). Například: *„Biskupské konference by ve jménu synodality měly při zachování kolegiality a svobody rozhodování, která je prosta jakéhokoli nátlaku, zapojit do svých debat a zasedání zástupce duchovních a laiků z různých diecézí“* (příspěvek Státního sekretariátu – Sekce pro diplomatický personál Svatého stolce).

76. Během kontinentální etapy budou moci biskupské konference zažít novou úlohu, která vyžaduje nejen podporu společenství uvnitř církví, ale také dialog mezi církvemi spojenými geografickou a kulturní blízkostí. Kontinentální etapa navíc prostřednictvím navrhovaných církevních a biskupských shromáždění nabídne příležitost fundovaně a prakticky vypracovat způsoby vyjádření církevní synodality a biskupské kolegiality. Nabídne také příležitost zamyslet se nad způsoby, jak zlepšit soulad mezi běžnými způsoby výkonu biskupské služby a přijetím plně synodálního stylu, což je bod, v němž některé zprávy zaznamenávají určitý nedostatek energie. Opětovné přezkoumání zkušeností získaných během kontinentální etapy pomůže rozeznat, jak postupovat plynuleji.

77. Mnohem více než latinská církev nabízejí bohatství synodálních struktur, které jsou dnes povolány k obnově, církve východní: *„Starobylé synodální struktury a církevní procesy existující v syrsko-malabarské církvi (Prathinidhiyogam, Palliyogam a Desayogam) vyjadřují synodální povahu církve na místní, regionální i univerzální úrovni a jsou užitečné k tomu, aby nás formovaly k synodalitě. Slouží farnostem a komunitám, které objevují, jak společně vykonávat pastorační služby, a tak se v naslouchání Duchu Svatému posunout vpřed. Vedle toho existují některé nové iniciativy a pokusy, které se snaží posílit synodální struktury církve“* (Syrsko-malabarská katolická církev).

78. Dynamika spoluzodpovědnosti s ohledem na společné poslání a ve službě jemu, a to nikoli jako organizační způsob rozdělení rolí a pravomocí, prochází všemi úrovněmi

života církve. Na místní úrovni zahrnuje orgány participace, s nimiž se již na různých úrovních počítá a které jsou specifické pro různé obřady, a také ty, které by případně bylo vhodné zřídit ve službě posílené synodální dynamiky: „*Diskutovalo se o struktuře a organizaci, která upřímně odráží ducha synodality*“ (BK Koreje). Jedná se především o pastorační rady, které jsou povolány k tomu, aby se stále více stávaly institucionálními místy začleňování, dialogu, transparentnosti, rozlišování, hodnocení a posilování postavení všech. V naší době jsou nepostradatelné. K nim by se pak měly přidat rady ekonomické, diecézní a farní, přičemž je třeba vzít na vědomí také biskupské a kněžské rady kolem biskupa. Mnohé zprávy ukazují, že je třeba, aby tyto orgány sloužily nejen jako poradní, ale také jako místa, kde se rozhoduje na základě procesů společného rozlišování, a nikoliv na základě většinového principu používaného v demokratických režimech.

79. V různých částech světa se za nezbytnou praxi sloužící růstu církve k autentičtější synodalitě považuje transparentnost: „*Katolická církev se musí stát otevřenější a transparentnější, všechno se děje tajně. Nikdy se nezveřejňují pořady jednání a zápisy z farních rad, nikdy se neprojednávají rozhodnutí finančních výborů ani se nesdělují účetní rozvahy*“ (individuální postřeh z Velké Británie). Transparentnost bude pohánět ke skutečné odpovědnosti za všechny rozhodovací procesy, včetně kritérií používaných pro rozlišování. Styl vedení zakotvený v synodálním způsobu jednání pak přinese důvěru a důvěryhodnost: „*V některých otázkách je výkon autority skutečně kolegiální, děje se prostřednictvím konzultací s orgány začleněnými do různých struktur správy, řízení a animace pastoračních aktivit [...]. Někdy je však nutné se smutkem konstatovat, že v naší katolické církvi existují biskupové, kněží, katecheté, vedoucí komunit... kteří jsou velmi autoritativní. [...] Někteří místo služby společenství slouží sami sobě jednostrannými rozhodnutími, a to naši synodální cestu brzdí*“ (BK Čadu). Mnohé syntézy navíc upozorňují na potřebu zapojit do řízení ekonomických a správních záležitostí osoby s odpovídající odbornou způsobilostí.

80. Všechny církevní instituce jsou jako plně participativní orgány vyzvány, aby zvážily, jak mohou začlenit výzvu k synodalitě do způsobů, jimiž vykonávají své funkce a poslání, a podle toho obnovily své struktury a postupy. Zvláštní případ představují univerzity a akademické instituce, které budou moci rozvíjet výzkum zabývající se otázkami synodality a napomáhat inovacím při tvorbě vzdělávacích a formačních programů. Zejména teologické fakulty budou moci prohloubit ekleziologické, christologické a pneumatologické poznatky, které přinášejí synodální zkušenosti a praxe.

81. Přijetí skutečně synodálního stylu je také výzvou pro zasvěcený život, a to počínaje právě těmi praktikami, které již zdůrazňují význam zapojení všech členů do života svého společenství: „*Synodalita v zasvěceném životě ovlivňuje rozlišování a rozhodování. Přestože se v našich institutech praktikuje komunitní rozlišování, je i zde prostor pro zlepšení. Členství v orgánu vyžaduje účast. [...] Společným přáním je zavést – jak v životě církve, tak v zasvěceném životě – kruhový (participativní) a méně hierarchický a pyramidální styl řízení*“ (USG/UISG).

Formace

82. Výrazná většina zpráv poukazuje na potřebu zajistit formaci v synodalitě. Samotné struktury nestačí: je třeba, aby probíhala trvalá formace, která podpoří rozšířenou synodální kulturu. Musí se vyjadřovat ve vztahu k místnímu prostředí, aby tak usnadnila synodální obrácení ve způsobu, jak se vykonává účast, autorita a vedení s ohledem na účinnější naplňování společného poslání. Nejedná se pouze o poskytování specifických technických nebo metodických dovedností. Formace k synodalitě se prolíná všemi rozměry křesťanského života a může být pouze „*integrální formací, která zahrnuje osobní, duchovní, teologický, sociální a praktický rozměr. K tomu je nezbytné společenství, protože jedním z principů toho, abychom mohli ‚kráčet společně‘, je formace srdce, která přesahuje konkrétní poznání a zahrnuje celý život. Do křesťanského života je proto třeba začlenit trvalou a nepřetržitou formaci k uvádění synodality do praxe, k dozrávání a růstu ve víře, k účasti na veřejném životě, ke zvyšování lásky a účasti věřících na eucharistii, k převzetí stálých služeb, ke skutečné spoluzodpovědnosti při řízení církve, k dialogu s ostatními církvemi a se společností, aby se v duchu bratrství sblížili ti, kteří jsou daleko*“ (EK Španělska). Toto vzdělávání bude muset být určeno všem členům Božího lidu: „*Pro realizaci zmíněných prvků synodality je naléhavě zapotřebí vzdělávacích a formačních programů pro duchovní i laiky, aby se rozvíjelo společné chápání synodality, které je pro společné putování v místních církvích tak důležité*“ (BK Myanmaru). Tak se perspektiva synodality sblíží s katechezí a pastoračí, což pomůže udržet jejich zakotvení v misijní perspektivě.

83. Zdůrazňuje se však i potřeba konkrétní formace v naslouchání a dialogu, například prostřednictvím zřízení synodálních zástupců a týmů. Mnohé syntézy poukazují na potřebu zajistit formaci v synodalitě těm, kteří budou povoláni převzít vedoucí role, zejména kněžím: „*Seminární příprava je sice zdoluhavá, zaměřuje se ovšem na přípravu duchovních ke kněžskému životnímu stylu a neškolí je v koordinaci pastorače. Teoretická i praktická příprava na spolupráci, vzájemné naslouchání a sdílení poslání jsou pro kněžskou přípravu zásadní*“ (BK Srí Lanky).

Spiritualita

84. Kultura synodality, nezbytná pro oživení struktur a institucí, vyžaduje odpovídající formaci a především se musí sytit důvěrným vztahem k Pánu a schopností naslouchat hlasu Ducha: „*Strategické plánování a rozhodování musí doprovázet také duchovní rozlišování, aby každý projekt přijímal a provázel Duch Svatý*“ (Melchitská řeckokatolická církev). K tomu je třeba růst v synodální spiritualitě, založené na pozornosti vůči nitru a svědomí. „*Radost ze vzkříšeného Krista, a nikoliv strach z trestajícího Boha, musí podle výpovědi převládnout v osobní spiritualitě i v hlásání církve*“ (BK ČR).

85. Jak již bylo mnohokrát zdůrazněno, synodální církev se především musí vypořádat s mnoha napětími, která vznikají při setkání s rozmanitostí. Synodální spiritualita proto

může být jedinečně taková, která přijímá rozdíly, podporuje harmonii a z napětí čerpá energii pro další cestu. K tomu bude třeba přejít od zdůrazňování individuálního rozměru k rozměru kolektivnímu: ke spiritualitě postavené na „my“, která může zesílit přínos každého člověka.

86. První rok synodálního procesu již v tomto směru nabídl podnětné zkušenosti prostřednictvím předložené metody duchovní konverzace. Tato metoda umožnila Božímu lidu vyzkoušet chuť setkání s dalšími lidmi nad Božím slovem a rozmanitými ohlasy, které vyvolává v srdci každého člověka. Vedle toho, že se tato metoda stane běžnou praxí v životě církve, jak mnozí požadují, se také musí rozvíjet směrem ke společnému rozlišování, a to zejména v rámci participativních orgánů. To s sebou nese větší úsilí o začlenění duchovního rozměru do běžného života církevních institucí i jejich řídicích struktur a znamená to také zahrnout rozlišování do rozhodovacích procesů. Stranou v těchto procesech nemohou zůstat ani modlitba a ticho, jako by byly jen jakousi předmluvou nebo dodatkem.

87. Křesťanská spiritualita se projevuje různými způsoby, což souvisí jak s rozmanitostí tradic mezi Východem a Západem, tak s různorodostí charismat v zasvěceném životě a církevních hnutích. Synodální církev stojí na rozmanitosti, a setkávání různých duchovních tradic se tak může stát formačním „cvičištěm“, nakolik dokáže podporovat společenství a harmonii a přispívat k překonávání polarizace, kterou mnohé církve zažívají.

3.5. Synodální život a liturgie

88. Zprávy v mnoha ohledech zdůrazňují hlubokou vazbu mezi synodalitou a liturgií: *„Při společném putování inspiruje modlitba, úcta k Marii jako učednici-misionářce naslouchající Slovu, lectio divina a liturgické slavení k sounáležitosti“* (BK Kolumbie).

Kořeny sahající hluboko

89. Eucharistie je již sama o sobě „zdrojem a vrcholem“ synodálního dynamismu církve. *„Liturgické slavení a modlitba se prožívají jako síla, která sjednocuje a mobilizuje lidskou a duchovní energii. Převládá názor, že modlitba podporuje radost ze života a smysl pro společenství, protože je vnímána jako záchytný bod, místo síly a oáza klidu. [...] Příspěvky zdůrazňují dvě modalities, které je s ohledem na synodální cestu třeba rozvíjet: jednotu společenství a radost ze života. Tato cesta má procházet velkými liturgickými shromážděními (poutěmi...), aby živila lidovou zbožnost, obnovovala víru, živila pocit sounáležitosti, a tak lépe doprovázela křesťany, a oni aby tak mohli vydávat svědectví evangelium lásky tváří v tvář komunitarismu a ‚uzavírání se do sebe‘, které jsou stále viditelnější a agresivnější“* (BK Burkina Fasa a Nigeru).

90. V zemích z různých oblastí světa *„se pouto mnoha pokřtěných lidí s církví uskutečňuje především prostřednictvím fenoménu lidové zbožnosti. [...] Mnozí lidé ji považují za znamení*

příslušnosti k církvi. Z tohoto důvodu [ji] musíme podporovat a evangelizovat s cílem intenzivnější účasti a vědomého začlenění do křesťanského života“ (BK Panamy).

Zvládat napětí: obnova a smíření

91. Mnohé syntézy důrazně vybízejí k zavedení synodálního stylu liturgického slavení, který umožňuje aktivní účast všech věřících, přičemž se přijímají všechny odlišnosti, doceňují se všechny služby a uznávají všechna charismata. Synodální naslouchání v církvích zaznamenává mnoho otázek, které je v tomto směru třeba řešit: od přehodnocení liturgie příliš soustředěné na celebranta přes způsoby aktivní účasti laiků až po přístup žen k duchovním službám. *„Při zachování věrnosti tradici i její původnosti, starobylosti a jednotnosti se snažme, aby liturgické slavení bylo živější a aby se na něm podílelo celé společenství věřících: kněží, laici, mládež i děti, kteří ve zdravém rozlišování ctou znamení doby. Mladí lidé se snaží získat v liturgii prostor s písněmi, a to je pozitivní“* (BK Etiopie).

92. Současná zkušenost církví nicméně zaznamenává konfliktní místa, která je třeba řešit synodálním způsobem, jako například rozlišování vztahu k předkoncilním obřadům: *„V synodálních konzultacích se projevilo rozdělení ohledně slavení liturgie. Slavení eucharistie se, žel, pociťuje také jako oblast rozdělení v církvi. Nejčastějším problémem týkajícím se liturgie je slavení předkoncilní mše svaté.‘ Omezená dostupnost misálu z roku 1962 vyvolala lítost a mnozí se domnívali, že rozdíl ohledně způsobu slavení liturgie ,někdy dosahují úrovně nepřátelství. Lidé na každé straně problému uvedli, že se cítí být těmi druhými odsuzování“* (BK USA). Eucharistie, svátost jednoty v lásce v Kristu, se nemůže stávat důvodem ke konfrontaci, ideologii, rozkolu nebo rozdělení. Navíc tu s přímým dopadem na život církví existují prvky napětí specifické pro ekumenickou sféru, jako je sdílení eucharistie. A konečně, jsou tu problémy související se způsobem inkulturace víry a mezináboženského dialogu, který se dotýká i forem slavení a modlitby.

93. Zprávy nezapomínají poukázat také na hlavní nedostatky vlastní praxe slavení, které brání synodální účinnosti. Zdůrazňují se zejména tyto: liturgický protagonismus kněze a riziko pasivity širšího liturgického společenství, kázání příliš vzdálené kráse víry a konkrétnosti života nebo oddělení liturgického života shromáždění od rodinné sítě společenství. Kvalita homilií se téměř jednomyslně uvádí jako problém: volá se po *„hlubších homiliích, zaměřených na evangelium a čtení daného dne, a ne na politiku, a to s využitím přístupného a přitažlivého jazyka, který odkazuje k životu věřících“* (maronitská církve).

94. Zvláštní příčinou utrpení jsou situace, kdy je přístup k eucharistii a ostatním svátostem z různých důvodů ztížen nebo znemožněn: existuje silná poptávka po řešení těchto forem svátostné deprivace. Jako příklad se uvádějí komunity žijící ve velmi odlehklých oblastech nebo vybírání poplatků za přístup ke slavení, které diskriminuje ty nejchudší. V mnoha syntézách zaznívá také bolest z nemožnosti přistupovat ke svátostem, kterou zažívají znovu sezdaní rozvedení a ti, kteří uzavřeli polygamní manželství. Neexistuje jednotný názor na to, jak tyto situace řešit: *„Rozvedeným a znovu sezdaným je*

přístup ke svatému přijímání odepřen a oni nad tímto vyloučením projevují bolest. Někteří vyjádřili názor, že církev by měla být pružnější, jiní se však domnívají, že tato praxe by měla být zachována“ (BK Malajsie).

Synodální styl slavení

95. Synodální proces zároveň představoval příležitost nově zakoušet rozmanitost forem modlitby a slavení, a tak zvýšil touhu zpřístupnit je v běžném životě společnosti. Francouzská zpráva vyjadřuje tři touhy: *„První [...] se týká zpestření liturgie ve prospěch oslavy slova, tedy těch okamžiků modlitby, které do centra staví rozjímání nad biblickými texty. Druhá, méně častá, připomíná význam poutí a lidové zbožnosti. Třetí vybízí k obnově liturgické formace, aby se řešil problém, o němž mnohé zprávy hovoří, totiž nesrozumitelnost jazyka, který církev běžně používá“ (BK Francie).* Některé regiony nastolují otázku reformy liturgie, a to i ve východních církvích, kde je bohoslužba hluboce spjata s identitou církve: *„V naší církvi je namísto liturgická reforma, abychom ve světle Ducha Svatého nově četli působení a účast Božího lidu na Božím díle v naší době“ (Melchitská řeckokatolická církev).*

96. Církev také zdůrazňuje význam toho, jak propojovat liturgické slavení s různými formami dialogického sdílení a bratrské pospolitosti. *„Součástí zkušenosti [synodálních setkání] vždy byly pospolitost a bratrství. Při každém setkání, od toho úvodního až po následné konzultace ve farnostech a pastoračních strukturách, se konalo salu-salo (sdílení jídla). Mnozí poukazovali na to, jak [synodální] setkání pozitivně ovlivnila slavení liturgie“ (BK Filipín).*

97. Různorodost rituálních tradic liturgické modlitby, stejně jako symbolické formy, jimiž se vyjadřují různé kultury, považují všichni za přínos. Obnovená láska ke spiritualitě, závazek pečovat o krásu a synodální styl slavení podporují vyzařování misijní církve: *„Všechny obdržené příspěvky hovořily o slavení jako o prostoru, který může nabídnout inspiraci a pomoci žít víru v osobním, rodinném i profesním životě, v sousedství i ve společenství“ (BK Uruguaye).*

4. Další kroky

98. Pohled do budoucnosti synodálního procesu vyžaduje zvážit dva velmi odlišné časové horizonty. Prvním je dlouhodobý horizont, v němž synodalita nabývá podoby trvalého volání k osobnímu obrácení a reformě církve. Druhý, který zjevně stojí ve službách prvního, je ten, který zaměřuje naši pozornost na události kontinentální etapy, kterou právě prožíváme.

4.1. Cesta obrácení a reformy

99. Boží lid ve zprávách vyjadřuje touhu být méně církví, která udržuje a chrání, a více církví, která se vydává na misie. Ukazuje se souvislost mezi prohlubováním společenství skrze synodalitu na straně jedné a posilováním misijního poslání na straně druhé: synodalita vede k obnově misí. Jak se píše ve španělské zprávě: *„Věříme, že společenství nás musí vést k trvalému misijnímu poslání: vzájemné setkávání a naslouchání, dialog, reflexe a společné rozlišování jsou činnosti, které mají samy o sobě pozitivní účinky, ale nejsou srozumitelné, pokud se nezaměřují na to, aby nás pobádaly k překračování sebe sama i svých společenství, a my tak mohli plnit poslání, které nám jako církvi bylo svěřeno.“*

100. Boží lid našel radost ze společného putování a vyjadřuje touhu v něm pokračovat. Způsob, jak to dělat jako skutečně globální katolické společenství, je třeba ještě plně objevit: *„Kráčejte synodálním způsobem, v naslouchání jeden druhému, v účasti na misii a při dialogu, to má možná rozměr ‚už a ještě ne‘: je tu, ale ještě mnoho je třeba udělat. Laici jsou schopní, talentovaní a ochotní přispívat stále více, pokud k tomu dostanou příležitost. Další průzkumy a studie na úrovni farností mohou otevřít nové cesty, kde by přínos laiků mohl být obrovský a výsledkem by pak byla živější a rozkvétající církev, což je cílem synodality“* (BK Namibie). Jsme učící se církve, a abychom jí byli, potřebujeme neustálé rozlišování, které nám pomůže společně číst Boží slovo i znamení doby, a tak postupovat vpřed směrem, který nám ukazuje Duch.

101. Pokud jako Boží lid společně putujeme, zároveň to od nás vyžaduje, abychom si uvědomovali potřebu neustálého obrácení, a to jak individuálního, tak společného. Na institucionální a pastorační úrovni se toto obrácení promítá do podobně neustálé reformy církve, jejích struktur i stylu v návaznosti na snahu o neustálé „aggiornamento“, vzácné dědictví II. vatikánského koncilu, k němuž jsme povoláni vzhlížet právě v době, kdy slavíme 60. výročí zahájení koncilu.

102. Na cestě obrácení a reformy nás podporují dary, které jsme obdrželi během prvního roku synodální cesty, počínaje tím, co nám Ježíš ukazuje v evangeliích. Svobodná pozornost vůči druhému bez nároku dostat cokoli na oplátku, která je základem naslouchání, není omezený zdroj, který je třeba žárlivě střežit, ale přetékající pramen, který se nevyčerpává, ale roste, čím více z něj čerpáme. Naslouchání a dialog jsou přístupovou cestou k darům, které nám Duch nabízí skrze mnohotvárnou rozmanitost jedné církve: charismata, povolání, talenty, dovednosti, jazyky a kultury, duchovní a teologické tradice, různé formy slavení a díkůvzdání. Syntézy nevyzývají k uniformitě, ale žádají, abychom se učili růst v upřímné harmonii, která pokřtěným pomáhá plnit jejich poslání ve světě tím, že vytváří vazby nezbytné pro radostné společné putování.

103. Poselství naší synodální cesty je prosté: učíme se společně jít a posadit se ke společnému stolu při lámání jednoho chleba tak, aby si každý mohl najít své místo. Každý je povolán k účasti na této cestě a nikdo není vyloučen. K tomu se cítíme být povoláni, abychom tak mohli věrohodně hlásat Ježíšovo evangelium všem lidem. To je cesta, na které se snažíme v naší další, kontinentální etapě pokračovat.

4.2. Metodika pro kontinentální etapu

104. Tento dokument pro kontinentální etapu (DKE) nás vyzývá k dalšímu kroku na této duchovní cestě „za synodální církev: společenství, spoluúčast a poslání“ a představuje její referenční bod: „*Tak jako zkušenost učedníků v Emauzích byla pouze začátkem jejich nového poslání, je náš synodální proces pouze prvním krokem*“ (BK Ruské federace). Kontinentální etapa představuje příležitost k prožívání synodality, kterou se stále učíme chápat, a nyní jsme vyzváni konkrétně ji praktikovat.

105. DKE, který shromažďuje a obnovuje pro místní církve to, co Boží lid z celého světa řekl v prvním roce synody, nás má vést a umožnit nám prohloubit naše rozlišování, přičemž musíme mít na paměti základní otázku, která celý proces oživuje: „*Jak se toto „společné putování“, které umožňuje, aby církev hlásala evangelium v souladu se svěřeným posláním, v ní uskutečňuje právě dnes, na jejích různých úrovních (od místní po všeobecnou)? K jakým krokům nás Duch Svatý vybízí, abychom byli stále více církví synodální?*“ (PD, č. 2).

106. DKE je tedy privilegovaný nástroj, jehož prostřednictvím může během kontinentální etapy probíhat dialog místních církví mezi sebou a s univerzální církví. Aby bylo možné v tomto procesu naslouchání, dialogu a rozlišování pokračovat, zaměří se reflexe na tři otázky:

- „Které **intuice** po přečtení a modlitbě nad DKE nejsilněji rezonují s živou zkušeností a realitou církve na vašem kontinentu? Které zkušenosti jsou pro vás nové nebo poučné?“
- „Jaká podstatná napětí nebo rozdíly se po přečtení a modlitbě nad DKE ukazují jako obzvláště důležité z pohledu vašeho kontinentu? Jaké **otázky nebo problémy** by se tudíž měly v dalších krocích procesu řešit a zvážit?“
- „Když se podíváme na to, co vyplývá z předchozích dvou otázek, jaké jsou **priority, opakující se témata a výzvy k akci**, které lze sdílet s ostatními místními církvemi po celém světě a projednávat během prvního zasedání synodálního shromáždění v říjnu 2023?“

Klíčové fáze procesu

107. Každé kontinentální shromáždění je zváno, aby uskutečnilo proces rozlišování nad DKE, který je vhodný pro jeho místní prostředí, a vypracovalo závěrečný dokument, který DKE zohlední. Závěrečné dokumenty sedmi kontinentálních shromáždění se použijí jako základ pro vypracování *Instrumenta laboris*, které bude dokončeno v červnu 2023.

108. Převážná část biskupských konferencí, které poskytly konzultaci generálnímu sekretariátu synody, si přeje, aby se do kontinentální etapy zapojili zástupci celého Božího lidu. Proto se žádá, aby všechna shromáždění byla církevní, a nikoli pouze biskupská, a aby jejich složení přiměřeně reprezentovalo rozmanitost Božího lidu: biskupy, kněze,

jáhny, zasvěcené osoby a laiky, muže i ženy. Pokud jde o účastníky kontinentálních shromáždění, je důležité věnovat zvláštní pozornost přítomnosti žen a mladých lidí (laiků, zasvěcených osob ve formaci, seminaristů), lidí žijících v podmínkách chudoby nebo na okraji a těch, kteří jsou s těmito skupinami a osobami v přímém kontaktu, bratrských delegátů z jiných křesťanských denominací, zástupců jiných náboženství a náboženských tradic i některých lidí bez náboženské příslušnosti. Vedle toho se biskupové vyzývají, aby se na konci kontinentálních shromáždění setkali a znovu kolegiálně přečetli prožitou synodální zkušenost z perspektivy svého specifického charismatu a úlohy. Zejména se po nich žádá, aby stanovili vhodné způsoby, jak plnit svůj úkol validace a schválení závěrečného dokumentu, a zajistili, aby byl plodem autenticky synodální cesty, respektoval proběhlý proces a zachoval věrnost různým hlasům Božího lidu na jednotlivých kontinentech.

109. Proces vedoucí od zveřejnění tohoto DKE k vypracování *Instrumenta laboris* se bude vyznačovat těmito kroky:

- 1) DKE se zašle všem diecézním biskupům. Každý z nich spolu s diecézním synodálním týmem, který koordinoval první fázi, uspořádá církevní proces rozlišování nad DKE, počínaje třemi otázkami uvedenými výše v č. 106. Každá místní církev tak bude mít příležitost naslouchat hlasům ostatních církví, shromážděným v DKE, a reagovat na něj z vlastní zkušenosti.
- 2) Každá biskupská konference má za úkol – za účasti svého synodálního týmu – shromáždit a syntetizovat ve formě, která je pro ni nejvhodnější, úvahy o třech otázkách, které přicházejí z jednotlivých diecézí.
- 3) Reflexe a rozlišování jednotlivých biskupských konferencí budou následně sdíleny v rámci kontinentálního shromáždění podle způsobů určených kontinentální pracovní skupinou.
- 4) Při plánování průběhu každého konkrétního kontinentálního shromáždění může být užitečné zamyslet se nad tím, jak využít rozšířenou a velmi ceněnou metodu „duchovního rozhovoru“ (viz *Vademecum*, příloha B, č. 8), která může usnadnit zapojení všech do rozlišování. Zejména je třeba zdůraznit její tři fáze: každý účastník se ujme slova, v každém rezonuje naslouchání druhým a skupina rozlišuje plody. Jak již bylo zdůrazněno v metodických pokynech, je důležité zajistit, aby se kontinentálních shromáždění účastnili biskupové, kněží, jáhni, laici i zasvěcené osoby, ale také lidé schopní vyjadřovat názory těch, kdo stojí na okraji společnosti.
- 5) Každé kontinentální shromáždění vypracuje svůj vlastní závěrečný dokument o maximálně dvaceti stranách, v němž se zamyslí nad třemi otázkami s ohledem na své specifické prostředí. Závěrečné dokumenty pak každá kontinentální pracovní skupina předloží sekretariátu synody do 31. března 2023. Na základě závěrečných dokumentů z kontinentálních shromáždění bude do června 2023 vypracováno *Instrumentum laboris*.